

Az okostelefon szerepének és hatásának megítélése a családi utazások kontextusában

The evaluation of the role and impact of smartphones in the context of family vacations

ÁSVÁNYI KATALIN

egyetemi docens, Budapesti Corvinus Egyetem, katalin.asvanyi@uni-corvinus.hu

GYULAVÁRI TAMÁS

egyetemi docens, Budapesti Corvinus Egyetem, tamas.gyulavari@uni-corvinus.hu

JÁSZBERÉNYI MELINDA

egyetemi docens, Budapesti Corvinus Egyetem, melinda.jaszberenyi@gmail.com

Absztrakt

A tanulmány célja, hogy megvizsgáljuk, a család egyes szereplői (szülők és fiatal felnőtt gyermekek) hogyan látják az okostelefonok szerepét a családi nyaralás során. Az elemzés elsősorban az élményszerzés területére és a családon belüli interakciókra kifejtett hatásokra koncentrál. Az elméleti felvezetés után a 300 fős, országos felmérés kezdeti eredményei kerülnek bemutatásra. Az átlagokat tekintve a család különböző tagjai meglehetősen hasonlóan ítélték meg az okostelefonok szerepét és hatását, és csak néhány területen tapasztalható eltérés a véleményük között. Az okostelefonok fényképező funkciója és ezáltal az élményszerzés meghosszabbításának lehetősége a leginkább pozitívnak ítélt területek. Ezen túlmenően a desztináción való tartózkodás során megkönnyíti az életet, időt, energiát spórol meg az egyik oldalon, de ugyanakkor el is vonja a figyelmet az desztinációk nyújtotta élményekről azáltal, hogy bele lehet feledkezni a használatába. A családtagok közötti interakciókra gyakorolt hatását másképp ítélik meg a szülők és a fiatal, felnőtt gyermekek, mivel utóbbiak szerint elsősorban az elszeparálódás eszköze lehet.

Kulcsszavak: családi turizmus, okostelefon, utazás, desztináció

The purpose of this study is to examine how family members (parents and young adults) see the role of smartphones during family vacations. The analysis focuses primarily on the effects on the area of experiences and family interactions. After the theoretical introduction, the initial results of a national survey of 300 people is presented. In terms of averages, the role and impact of smartphones has been judged quite similarly by different members of the family, and there are only a few differences between their opinions. The smart phone's camera function, and thus the opportunity to extend the experience, is one of the most positive areas. In addition, staying at the destination makes life easier, saves time and energy on one side, but at the same time draws attention to the experience of the destinations by forgetting to use it. The impact of interactions between family members is judged differently by parents and young adult children, according to the latter, it can be the means of separation.

Keywords: family tourism, smartphone, vacation, destination

1. Bevezetés

A családi szabadidő eltöltésével foglalkozó tanulmányok szerint a családon belüli kapcsolat, különösen a *családtagokkal közösen megélt pozitív élmények* a legfontosabb motivációs tényezőt jelentik a családi szabadidős tevékenységek esetében (HALLMAN – BENBOW, 2007). Ugyanakkor SCHANZEL és SMITH (2014) rávilágítanak arra a konfliktusos helyzetre is, miszerint a családi szabadidős tevékenységek esetén nem csak a „*családi idő*” fontos tényező, hanem a „*saját időre*” is figyelmet kell fordítani. A családdal közösen eltöltött idő esetében lényeges, hogy megerősítse a családi kötelekeket, lehetőséget biztosítson a közös élményszerzésre, ugyanakkor a saját idő, a saját érdekek érvényesülése is fontos szempont a szabadidő eltöltésekor, hogy a szülők is ki tudjanak szakadni a mindennapokból és megszabaduljanak a családi élet kötelezettségeitől egy időre. Néhány tanulmány rámutat, hogy a biztonság szerepe is egy fontosabb a turizmus területén (ERNSZT, 2016, MICHALKÓ, 2004, SZEKÉR – KELLER, 2017, PÉTER et al., 2018), és különösen igaz ez a családi turizmusra is.

A családon belüli utazási célok és elvárások tekintetében is jelentős különbségek vannak (MALOTA – GÁTI, 2017, GÁTI – MALOTA, 2017)

Jelen tanulmányban azt vizsgáljuk, a családok szereplői hogyan ítélik meg az okostelefonok szerepét a családi utazások esetében, illetve azok hatását az élményszerzésre. A tanulmány az elméleti háttér ismertetése után az empirikus eredmények első eredményeit mutatja be.

2. Szakirodalmi áttekintés és módszertan

2.1. A családok utazási döntései

KOC (2004) megállapítja, hogy a turisztikai döntéshozatalra egyre nagyobb hatással vannak a nők, az édesanyák. Ez leginkább az információkeresésben és azok feldolgozásában jelenik meg. Sok esetben a folyamat ezen része igényli a legtöbb energiabefektetést és időt, mivel a konkrét döntés meghozatalakor általában az anyák már kiszűrték a család számára nem megfelelő ajánlatokat, így megkönnyítve a választást. Emiatt gondolhatjuk, hogy a család utazási döntésére ők vannak legnagyobb hatással, mivel többletismereteik révén képesek befolyásolni családtagjaik véleményét (THERKELSEN, 2010). Megállapítható, hogy vannak bizonyos termék- és szolgáltatáskategóriák, ahol jellemzően a feleség vagy a férj dominál a döntéshozatal során (KOC, 2004). Azokban az esetekben, amelyek a család számára fontosak, illetve amely döntések észlelt kockázata magas, jellemzően közösen dönt a család (SHETH, 1974). Az utazások megismételhetetlensége miatt igen magas a kockázat, hogy milyen élményben lesz része a családnak, az utazási döntést a család közösen hozza meg. Az utazási döntés során egyénekenként más-más motivációi vannak a családtagoknak. FOUTAIN et al. (2015) is rávilágít *az édesapák és édesanyák közötti utazási preferenciák különbségére*. Megállapította, hogy az édesapák számára kevésbé fontos a saját idő és mivel úgy érzik, a mindennapokban kevesebb időt tudnak tölteni a családjukkal, így számukra a közös időtöltés felértékelődik a saját idővel szemben. Szintén eltérés tapasztalható abban, hogy az édesanyákhoz viszonyítva, az édesapák sokkal inkább a tanulási lehetőségeket támogatják a szabadidő eltöltés során. A családi utazások célja azonban a családi kötelekek megerősítésén túl a mindennapos kötelezettségek alól való szabadulás is lehet. A családi köteleket az együtt töltött idő erősíti, míg a hétköznapiakból való kilépést leginkább az egyénileg

szerzett élmények biztosítják. Legtöbbször azonban a családi együttlét jut érvényre a családi utazás során (FOUNTAIN et al., 2015). Ebből kifolyólag a szülők utazással kapcsolatos érzelmei nagyban függnék attól, hogy a gyermekük számára milyen élményeket tudnak kínálni, így válik ez utóbbi elsődleges szemponttá.

GRAM (2005) mindezt megerősíti, egy német és dán felnőtteken végzett kutatás eredményeire hivatkozva. Azt állítja, hogy a családi utazások során a szülők számára a legfontosabb cél, hogy közös élményeket szerezzenek, gyerekeik jól érezzék magukat, ugyanakkor az utazás maga pihentető is legyen. A szerző a családi utazások legnagyobb dilemmájaként a szülők és a gyermekek különböző preferenciáit említi. A gyermekkel történő nyaralás során a szülőnek adott esetben kevesebb ideje marad a pihenésre, mert a két generáció szíve szerint más-mást csinálna. Ebből adódik, hogy a különböző tevékenységek közötti egyensúly és a családtagok kívánsága nem feltétlenül valósul meg egyszerre.

2.2. Családi utazások és a mobil technológia

A családi kötődés a családtagok egymáshoz való viszonyának és az érzelmi kapcsolatának az összessége (BAHR et al., 1998). A családi pihenés fontos a családi kötődés szempontjából, mert a családi élet szokásos napi rutinjából kiszakít, és lehetőséget biztosít együtt tölteni az időt. A családi vakáció egyensúlyt biztosít a családokban, erősíti a kapcsolatokat és lehetőséget kínál a család számára az esetleges családon belüli problémák, konfliktusok megoldására (AGATE et al., 2009). A családok számára a közös nyaralás megoldást nyújthat a családon belüli interakció és kohézió javítására (BUSWELL et al., 2012; LEHTO et al., 2012). Alapvetően a családi nyaralás olyan egyedülálló környezetet tud teremteni, amelyben a családtagok közötti interakció és kommunikáció felerősödik az élet szokásos rutinjaiból való kiszakadásnak köszönhetően (LEHTO et al., 2009). Ugyanakkor érdekes eredmény, hogy a „normális élettől” való fizikai és mentális elszakadás ellenére a családtagok az utazás alatt is a mindennapi rutinjukat tükröző magatartást folytatnak (EDENSOR, 2007; LARSEN, 2008).

LEHTO et al. (2009) szintén az állapította meg, hogy a családi utazási tevékenységek egyedülálló interakciós lehetőségeket biztosítanak a családtagok számára és pozitívan járulnak hozzá a családi kötelékek erősítéséhez. Különösen a családon belüli kapcsolatok és viszonyok szempontjából játszik kritikus szerepet egy közös utazás. AUSTIN (2006) szerint az olyan családi vakációk a legalkalmasabbak az otthoni stressztől való elmenekülésre, ahol a család minden tagja talál saját maga számára kedvező szabadidős tevékenységet.

A családi szabadidős szakirodalomból kiderül, hogy a családi nyaralási élmények feltárása szorosan kapcsolódik a családi interakciók csoportdinamikájának vizsgálatához. A családon belüli kapcsolatokat nagyban befolyásolja, hogy milyen mértékben mélyedtek el az utazás során egy adott tevékenységben (MESTDAG – VANDEWEYER, 2005; ORTHNER – MANCINI, 1990). A családtagok közötti kapcsolat a közös programok, a párhuzamosan végzett tevékenységek vagy az egyedül töltött idő függvényében alakulhat (ORTHNER, 1975). A közös programok a családtagok közötti legmagasabb szintű interakciót képviselik (pl. Társasjáték), az egyedül végzett tevékenységek kizárják a másokkal való interakciót (pl. Egy könyv olvasása), a párhuzamos tevékenységek, mivel más családtagok közelében történnek, de nem együtt, így minimális kapcsolatot tesz lehetővé (ORTHNER, 1975). Ez a három interakció típus képezi az együttlét-

különlét kettősségét a családok szabadidős élményszerzésében (SEYMOUR – MCNAMEE, 2012; PEROSA – PEROSA, 2001). Ez a sajátos kettősség azonban feszültséget is okoz, hiszen van egyfajta nyomás a családi együttlét felé, ugyanakkor megjelenik az egyéni tér iránti vágy is. SCHÄNZEL és SMITH (2014) munkájukban az elvárt családi együtt töltött idő és az engedélyezett én-idő közötti egyensúlyra hívják fel a figyelmet.

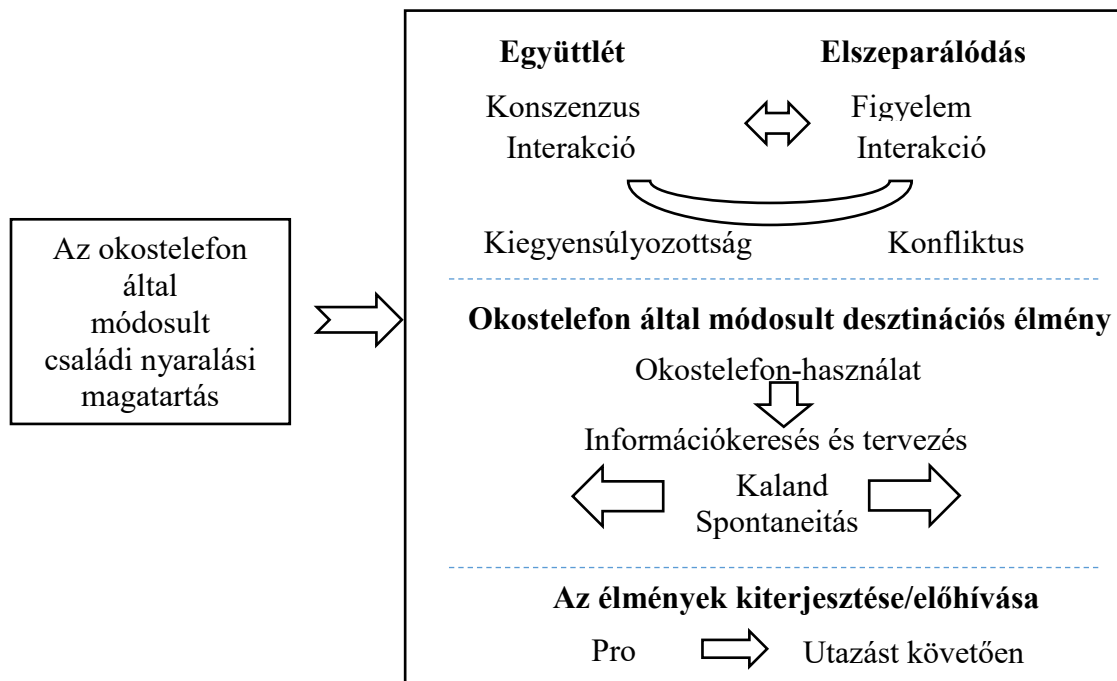
Ezt a kettősséget a mobil technológia használata még inkább felerősíti, veszélyezteti a családok dinamikáját (BAYM, 2015; GARDNER – DAVIS, 2013; TURKLE, 2011) és hatással van a személyes társadalmi viselkedésre is. Az okostelefon talán a leginkább érintett technológia az együttlét-különlét kettősségében, mivel a mindig kapcsolatban álló családtagok utazás közben folyamatos hozzáférést biztosítanak a különböző közösségi hálózatokhoz, lehetővé téve saját maguk számára, hogy családjukon kívül másokkal is kölcsönhatásba lépjenek (KENNEDY-EDEN, 2014). Az okostelefonok mindennapos használata olyan viselkedést vált ki az emberekből, amely jelentős hatást gyakorol a családi nyaralás élményére is (WANG et al., 2016). TURKLE (2011) felhívta a figyelmet arra, hogy amennyiben a fizikai jelenléttől függetlenül kizárólag a saját eszközére fordít figyelmet az utazó, akkor valójában elmarad a személyes interakció a családjával. Az okostelefonok egyre népszerűbbek, mert egyesítik a közösségi médiát, az internetet, az e-mailt, az üzenetváltást és a mobil alkalmazásokat egy eszközre, és gyorsan integrálódnak a mindennapi családi életbe (GREEN, 2002). Ez a mindennapi használat érvényesül az utazások során is (WANG et al., 2016; ROSLI et al., 2016) Az okostelefonok hozzáférést biztosítanak a Web 2.0 alkalmazásokhoz, mint például az utazási weboldalak és blogok, amelyek végtelen megosztási lehetőségeket és információkat kínálnak utazás közben is (GRETZEL et al., 2011).

Az okostelefon-használata három szinten is befolyásolhatja a családi utazásokat (CROUCH, 2005). Először is az okostelefon-használat hatással van a *családtagok közötti interakciókra* (FU et al., 2014), mely az egyes családtagok kognitív és érzelmi figyelmétől függ, amelyet egyre inkább megzavar az okostelefonok domináns és túlzott használata (MOLZ, 2012; SARWAR – SOOMRO, 2013; TURKLE, 2011). Másodsor, azt is befolyásolja, ahogyan a *családok kölcsönhatásba lépnek a turisztikai desztinációkkal*, melyre gyakran pozitív hatással van az okostelefonok használata azáltal, hogy könnyű hozzáférést biztosítanak az online információkhoz, és így jobb döntéseket tudnak hozni (NO – KIM, 2014; PIHLSTRÖM, 2008; WANG et al., 2012), valamint a „desztinációs élmények új szintre lépnek (NEUHOFER et al., 2012, 8). Végül, az utazási élmények akkor értékelődnek fel a legjobban, ha pontosan beilleszkednek emlékeik közé és könnyen vissza tudnak rá emlékezni (KIM, 2010). Az okostelefonok használata a családi vakáció során potenciálisan befolyásolja az *utazásra való emlékezést* is.

2.3. Módszertan

Kutatásunkat YU et al. (2018) tanulmányára alapoztuk. A szerzők arra világítottak rá, hogyan változtathatja meg az okostelefon-használat a családi vakáció során az együttlét-különlét kettősségét, valamint hogyan zavarhatja meg a családi interakció megerősítését (1. ábra). A kutatásaik azt mutatták, hogy a családok az okostelefonokra támaszkodtak a családi egység erősítése és az egyedüllét megőrzése esetén is. Az okostelefonok befolyásolták a családok desztinációs élményeit, valamint megváltoztatták a családi nyaralás emlékeinek hagyományos megélését és emlékezési folyamatát is.

1. ábra: Az okostelefonok hatása a családi nyaralásokra

Forrás: Saját szerkesztés YU et al. (2018) alapján

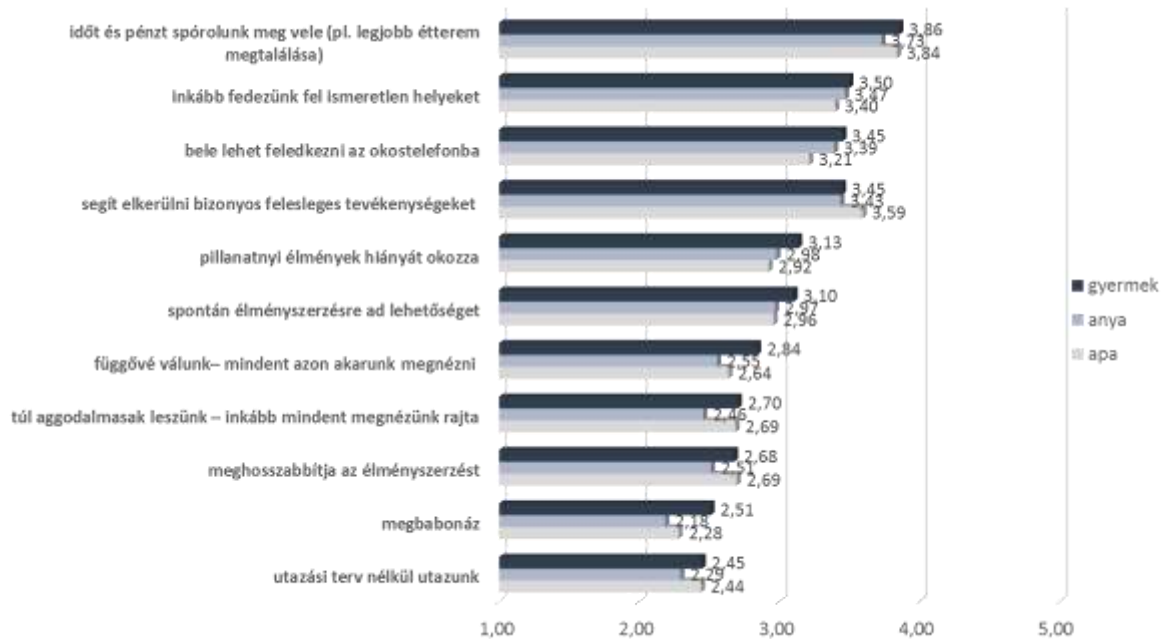
Az adatfelvétel országos, személyes adatfelvétellel történt (CAPI). Az alapsokaságot a legalább egy felnőtt korú gyermekkel együtt élő háztartások felnőtt tagjai, és maga a felnőtt korú gyermek alkotta, akik az elmúlt 2 évben voltak közös, családi nyaraláson és rendelkeznek okostelefonnal. A válaszadók kiválasztása kvótás mintavétellel történt, régió és településtípus szerint. A mintavétel nagysága 300 ő volt.

3. Eredmények

Az egyik legfeltűnőbb eredmény az adatok elemzése után, hogy a családon belül nincs éles eltérés az okostelefonok megítélése tekintetében. Előfordul néhány helyen statisztikailag szignifikáns eltérés, de alapvetően a szülők (anya, apa) és a gyermek is nagyon hasonlóan látja az eszköz szerepét, előnyét, hátrányát.

Az okostelefonok használata egy adott desztináción elsősorban hatékonysági előnyöket nyújt. Bár átlagosan nem egyértelmű a megítélés, de a többség egyetértett abban, hogy időt, pénzt, felesleges tevékenységeket lehet megspórolni az okostelefonok használatával, így közvetetten több idő jut az élmények megszerzésére. A válaszadók valamennyire látják a negatív hatásokat is. A válaszadók szerint bele lehet feledkezni az okostelefonokba, amellyel így a megspórolt időt elvesztegetjük, és lemaradhatunk „pillanatnyi élményekről” (2. ábra). Érdekes, hogy ezt a fajta enyhe függőséget a családban elsősorban a gyermekek (fiatal felnőttek) észlelik az okostelefonokkal kapcsolatosan.

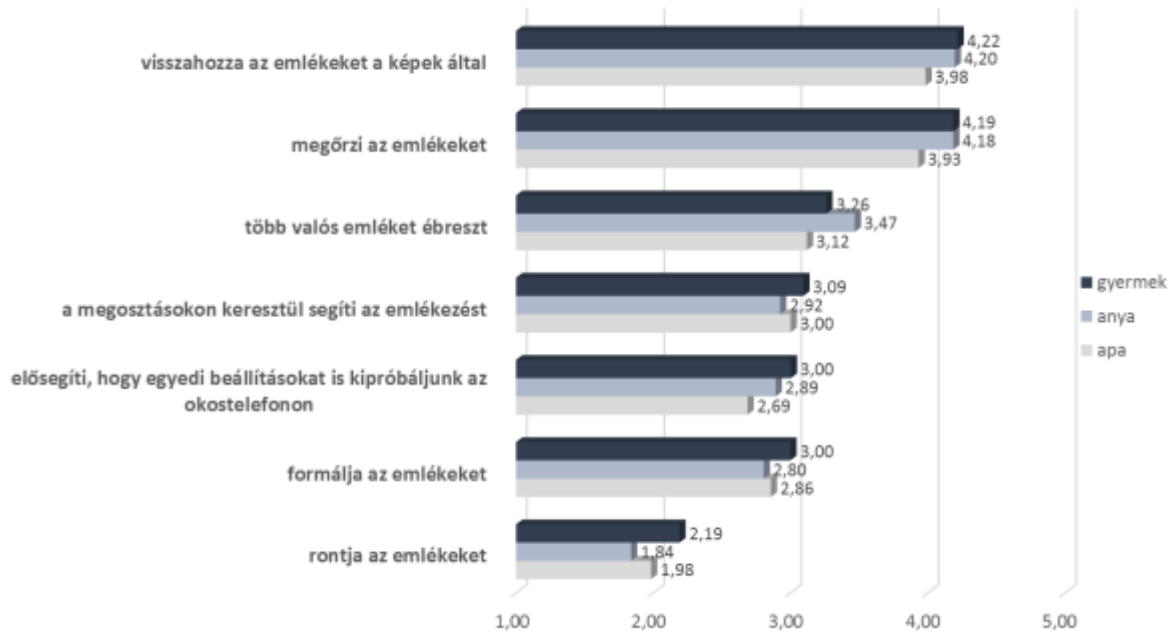
2. ábra: Az okostelefon megítélése – szerepe a desztináció helyszínén

Forrás: Saját szerkesztés

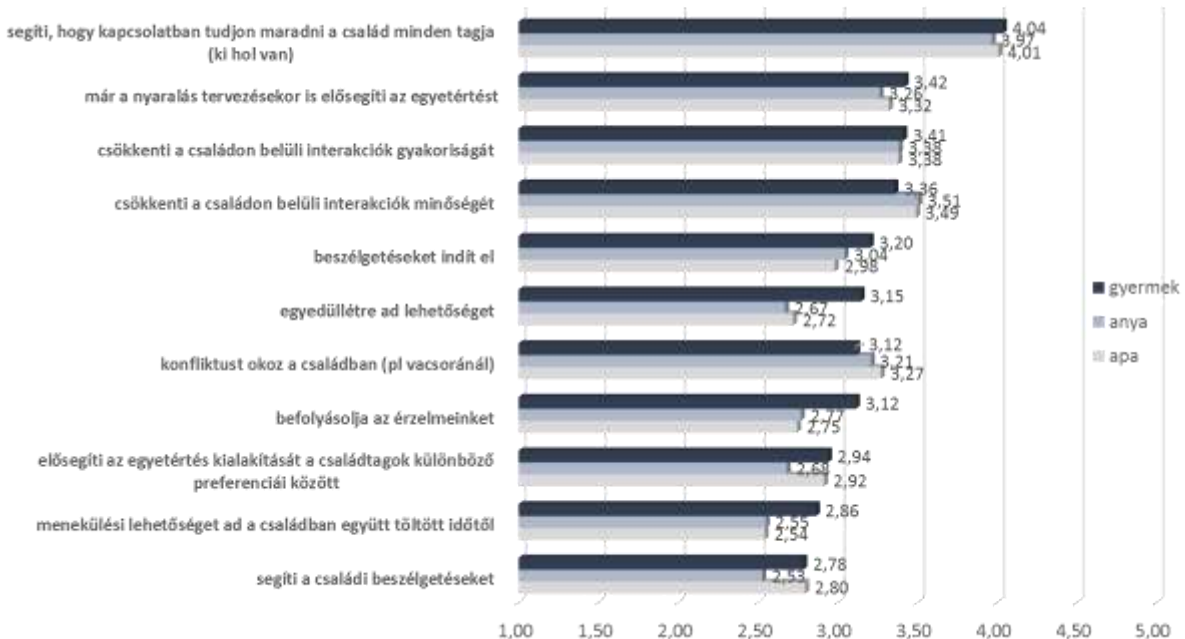
Az okostelefonokat leginkább az emlékek megőrzése terén ítélték meg legpozitívabban. Az utazás során készített képek – a válaszadók szerint - nagyban hozzájárulnak, hogy a közös családi nyaralások, illetve az azokon szerzett élmények tovább élhessenek emlékeikben, ezáltal növeli azok értékét (3. ábra). Érdekes, hogy az apák ezzel kevésbé értettek egyet, mint az anyák és a fiatal felnőtt gyermekek.

3. ábra: Az okostelefon megítélése – hatása az emlékezésre

Forrás: Saját szerkesztés

4. ábra: Az okostelefon megítélése – hatása a családon belüli kapcsolatokra

Forrás: Saját szerkesztés

Az együttlét/kohézió erősítése, illetve másik részről az elszeparálódás dimenziói egyaránt megjelennek a válaszadók véleménye között. Itt már viszonylag nagyobb eltérések is megjelennek

a család egyes tagjainak véleményei között. (4. ábra) A szülők például inkább vélekednek úgy, hogy a családi interakciók tekintetében minőségi romláshoz vezet az okostelefonok megjelenése, és konfliktusokat is okozhatnak. A felnőtt gyermekek viszont jóval inkább értenek egyet azzal, hogy ezek az eszközök egyedüllétre adnak lehetőséget, illetve menekülési lehetőséget biztosítanak az együtt töltött időtől.

4. Összefoglalás

Jelen tanulmány az okostelefonok szerepét és hatását vizsgálja a családi utazások kontextusában. Megkérdeztük a családok tagjait, hogyan látják az eszköz szerepét, illetve hatását az élményszerzés és családi interakciók tekintetében.

Az eredmények azt mutatják, hogy általában nincs nagy eltérés a család egyes tagjai (apa, anya, fiatal felnőtt gyermek) között a tekintetben, hogyan ítélik meg az eszköz szerepét. A válaszadók leginkább azzal értettek egyet, hogy az okostelefonok az emlékek megőrzésében, ezáltal az élményszerzés elnyújtásában játszanak pozitív szerepet, azaz az eszköz fényképező funkciója a leghasznosabb. Sokan látják úgy, hogy az hatékony információkeresés révén sok időt, energiát lehet megspórolni, amely így, fokozza az élményszerzés szintjét (vagy inkább nem rontja). Elvileg ezzel több idő szabadul fel az utazás során, amely újabb élmények megszerzésére adhat lehetőséget, azonban a másik oldalról el is veszi a klasszikus, a nyaralás során végzett tevékenységektől ugyanazt az időt, amikor a család tagjai „belefeledkeznek” a mobiltelefonjukba, és egy másfajta, nem feltétlenül az adott desztinációhoz köthető élményszerzést folytatnak.

A családi nyaralásoknak, utazásoknak egyik fontos funkciója a közösen eltöltött, minőségi idő. Némi eltérés mutatkozik a tekintetben, hogyan ítélik meg az okostelefonok hatását az utazás folyamán. A gyermekek megközelítése alapján az eszköz segít nekik valamelyest elszeparálódni a nyaralás során, amely viszont a szülők szerint egy konfliktus forrása lehet. Érdekes, hogy a válaszadók egy része úgy ítélte meg, hogy az okostelefon facilitálhat is interakciókat, tehát a negatív hatása e tekintetben sem egyértelmű.

Összességében a tanulmány bemutatja a kutatás kezdeti eredményeit, amely még sok irányban kiterjeszhető. Az eszköz megítélése minden családtag esetében elég vegyes volt, így további szegmentálási eljárások az okostelefonokkal kapcsolatos attitűdök alapján felszínre hozhatnak olyan csoportokat, amelyek egymástól élesen különböznek az eszközhasználatban és megítélésben. Szintén a sokaság jobb megismerését segíti, ha további demográfiai változók mentén is összehasonlításra kerülnek a válaszadó csoportok. Érdekes kutatási irány lehet az érzékenységi hatásának vizsgálata is, mind az eszközhasználat intenzitása, mind a funkciók, keresett tartalmak tekintetében, illetve abban, mennyire rugalmasan, spontán szervezi saját utazását az érzékeny, illetve kevésbé érzékeny csoport.

5. Irodalomjegyzék

Agate, J.- R. - Zabriskie, R. B. - Agate, S.T. -Poff, R. (2009): Family Leisure Satisfaction and Satisfaction with Family Life Journal of Leisure Research. 41 (2) 205

- Austin, T. (2006): Transforming Individuals, Families, and Communities through Travel. *Journal of Family and Consumer Sciences*. 98 (1) 15.
- Bahr, S. J. - Maughan, S. L. - Marcos, A. C. - Li, B. (1998): Family, religiosity, and the risk of adolescent drug use. *Journal of Marriage and the Family*. 60(4) 979-992.
- Buswell, L. - Zabriskie, R. - Lundberg, N. - Hawkins, A. (2012): The Relationship between Father Involvement in Family Leisure and Family Functioning: The Importance of Daily Family Leisure. *An Interdisciplinary Journal* 34 (2): 172–90.
- Crouch, D. (2005): Flirting with Space. *Tourism Geographies as Sensuous/Expressive Practice*. In Cartier, C. - Lew, A.: *Seductions of Places: Geographical Perspectives on Globalization and Touristed Landscapes*. London: Routledge. 23–35.
- Edensor, T. (2007): Mundane Mobilities, Performances and Spaces of Tourism. *Social & Cultural Geography* 8 (2) 201–15.
- Ernszt, I. (2016): „Sullen Shadows under the Blue Sky” – Some Remarks about the Dark Side of Tourism and the International Legal Protection. In: Németh Kornél, Péter Erzsébet, Kiglics Norbert (szerk.): *II. Turizmus és Biztonság Nemzetközi Tudományos Konferencia: Teljes anyag online lektorált kötet*. Nagykanizsa: Pannon Egyetem Nagykanizsai Kampusz, pp. 98-106.
- Fountain, J. – Schänzel, H. – Stewart, E. – Körner, N. (2015): Family experiences of visitor attractions in New Zealand: differing opportunities for ‘family time’ and ‘own time’. *Annals of Leisure Research*. 18. (3) 342-358.
- Fu, X. X. - Lehto, X. - Park, O. (2014): What Does Vacation Do to Our Family? Contrasting the Perspectives of Parents and Children. *Journal of Travel and Tourism Marketing*. 31 (4) 461–475.
- Gardner, H. - Davis, K. (2013): *The App Generation: How Today’s Youth Navigate Identity, Intimacy, and Imagination in a Digital World*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Gáti M. – Malota E. (2017): The relationship between international students' satisfaction with general and educational facilities and their repeated choice concerning the higher educational destination. *EDULEARN17 Proceedings: 9th International Conference on Education and New Learning Technologies*. Barcelona: International Academy of Technology, Education and Development (IATED), pp. 3707-3714.
- Gram, M. (2005): Family holidays. A Qualitative Analysis of Family Holiday Experiences. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*. 5 (1) 2-22.
- Green, N., (2002): Who’s watching whom? Monitoring and accountability in mobile relations. In: Brown, B. - Green, N. - Harper, R. (Eds.), *Wireless World: Social and Interactional Aspects of the Mobile Age*. Springer, New York, 32–45.
- Gretzel, U. - Fesenmaier, D. R. - Lee, Y. J., - Tussyadiah, I. (2011): Narrating travel experiences: the role of new media. In: Sharpley, R. - Stone, P. (eds.): *Tourist experience: Contemporary perspectives*. Routledge. Oxon, UK
- Hallman, B.C. – Bebow, M.P. (2007): Family leisure, family photography and zoos exploring the emotional geographies of families. *Social and Cultural Geography*. 8 (6) 871-888.
- Kennedy-Eden, H. (2014): Do smart phones bring us closer? A family life and vacation perspective. In Baggio R. - Sigala, M. - Inversini A. - Pesonen J. (Eds.), *Information and Communication Technologies in Tourism: eProceedings of the ENTER 2014 PhD Workshop in Dublin, Ireland* 27-32. Ireland: ENTER.
- Kim, J.H. (2010): Determining the Factors Affecting the Memorable Nature of Travel Experiences. *Journal of Travel & Tourism Marketing*. 27 (8) 780–796.
- Koc, E. (2004): The Role of Family Members in the Family Holiday Purchase Decision- Making Process. *International Journal of Hospitality & Tourism Administration*. 5 (2) 85-102.

- Larsen, J. (2008): De-exoticizing Tourist Travel: Everyday Life and Sociality on the Move. *Leisure Studies*. 27 (1) 21–34.
- Lehto, X. Y. - Choi, S. - Lin, Y. C. - MacDermid, S. M. (2009): Vacation and Family Functioning. *Annals of Tourism Research*. 36 (3) 459–479.
- Lehto, X. Y., Y. - Lin, Y. - Chen, S. - Choi. (2012): Family Vacation Activities and Family Cohesion. *Journal of Travel & Tourism Marketing*. 29 (8) 835–50.
- Malota E. – Gáti, M (2017): Educational tourism: The relationship between culture personality and the perception of the country as an ideal study destination. In: L Gómez Chova, A López Martínez, I Candel Torres (szerk.) EDULEARN17 Proceedings: 9th International Conference on Education and New Learning Technologies. Barcelona: International Academy of Technology, Education and Development (IATED), pp. 3707-3714.
- Mestdag, I. - Vandeweyer. J. (2005): Where Has Family Time Gone? In Search of Joint Family Activities and the Role of the Family Meal in 1966 and 1999. *Journal of Family History*. 30 (3) 304–323.
- Michalkó G. (2004): A határ menti bűncselekmények turizmusföldrajzi aspektusai Magyarországon. In: Hautzinger Zoltán (szerk.): Tanulmányok a "Magyar határelőőrzés - európai biztonság" című tudományos konferenciáról. Pécs: Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, pp. 189-200.
- Molz, J. G. (2012): Travel Connections: Tourism, Technology and Togetherness in a Mobile World. London: Routledge
- Neuhofer, B. - Buhalis, D. - Ladkin A. (2012): Conceptualising Technology Enhanced Destination Experiences. *Journal of Destination Marketing & Management*. 1 (1/2) 36–46.
- No, E., - Kim. J. K. (2014): Determinants of the Adoption for Travel Information on Smartphone. *International Journal of Tourism Research*. 16 (6) 534–545.
- Orthner, D. - Mancini, J. (1990): Leisure Impacts on Family Interaction and Cohesion. *Journal of Leisure Research*. 22 (2) 125–137.
- Orthner, D. K. (1975): Leisure Activity Patterns and Marital Satisfaction over the Marital Career. *Journal of Marriage and the Family*. 37 (1) 91–102.
- Perosa, L. M., - Perosa S. L. (2001): Adolescent Perceptions of Cohesion, Adaptability, and Communication: Revisiting the Circumplex Model. *Family Journal*. 9 (4) 407–419.
- Péter, E. - Németh K. - Lelkóné Tollár I. (2018): Turizmusbiztonság, mint felmerülő igény fogyasztói szemmel, *Turizmus Bulletin*, Turizmusbiztonság Különszám.
- Pihlström, M. (2008): Perceived Value of Mobile Service Use and Its Consequences. PhD dissertation, Swedish School of Economics and Business Administration, Helsinki
- Rosli, N. H. M. - Jamil, S. N. A. - Kamal, S. B. M. - Abdullah, D. - Azmi, A. (2016): Consumers intention to use smartphone while travelling and its impact on loyalty. *International Academic Research Journal of Business and Technology*, 2 (2) 107–111.
- Sarwar, M. - Soomro. T. R. (2013): Impact of Smartphone's on Society. *European Journal of Scientific Research*. 98 (2) 216–226.
- Schänzel, H. A. - Smith. K. A. (2014): The Socialization of Families Away from Home: Group Dynamics and Family Functioning on Holiday. *An Interdisciplinary Journal*. 36 (2) 126–143.
- Seymour, J. - McNamee. S. (2012): Being Parented: Children and Young People's Engagement with Parenting Activities. In: Walden J. - Kaminski I.-M.: Learning from the Children: Childhood, Culture and Identity in a Changing World. Oxford: Berghahn.92–107.
- Sheth, J.N. (1974): A theory of family buying decisions. In: Sheth, J.N. (ed.): Models of Buying Behaviour: Conceptual, Quantitative and Empirical, New York: Harper and Row. 17-33.

- Szekér, B – Keller, K. (2017): A magyar lakosság utazási szokásainak változása az elmúlt időszak terrorista támadásai és fenyegetettsége miatt. In: Bene Szabolcs (szerk.): XXIII. Ifjúsági Tudományos Fórum, Keszthely: Pannon Egyetem Georgikon Kar, pp. 16-22.
- Therkelsen, A (2010): Deciding on Family Holidays—Role Distribution and Strategies in Use. *Journal of Travel & Tourism Marketing*. 27 (8) 765-779.
- Tóth-Kaszás, N. – Keller, K. – Péter, E. - Ernszt, I. (2017): Tourism at the border region - Examination of the touristic recognition of Letenye region. In: Németh Kornél, Péter Erzsébet, Kiglics Norbert (szerk.): II. Turizmus és Biztonság Nemzetközi Tudományos Konferencia Absztrakt kötete. Nagykanizsa: Pannon Egyetem Gazdaságtudományi Kar.
- Turkle, S. (2011): *Alone Together: Why We Expect More from Technology and Less from Each Other*. New York: Basic Books.
- Wang, D. - Park, S. - Fesenmaier. D. R. (2012): The Role of Smartphones in Mediating the Touristic Experience. *Journal of Travel Research*. 51 (4) 371–387.
- Wang, D. - Xiang, Z. - Fesenmaier. D. R (2016): Smartphone Use in Everyday Life and Travel. *Journal of Travel Research*. 55 (1) 52–63.
- Yu, X. – Anaya, G.J. – Miao, L. – Lehto, X. (2018): The impact of smartphones on the family vacation experience. *Journal of Travel Research*. 57 (5) 579-596.